

KRİMİNOLOJİ -1-

Yar.Doç.Dr. Tuba TOPÇUOĞLU
tuba.topcuoglu@gmail.com

23 Ekim 2014 – Kriminolojide Klasik Okul

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ

Kriminolojinin Tarihçesi

- Doğaüstü Güçlere Dayalı Perspektif
- Klasik Okul
- Pozitivist Okul
  - Biyolojik pozitivism
  - Psikolojik pozitivism
  - Sosyolojik pozitivism
- Chicago Okulu

Bugünün planı

- Doğaüstü Güçlere Dayalı Perspektif
- Klasik Okul (18.yüzyıl)
  - Marki Cesare Beccaria
  - Jeremy Bentham
- Neo-Klasik Okul (1970 – 1980)

Doğaüstü Güçler Perspektifi

- Ortaçağ Avrupa'sındaki egemen görüş
- Sapma ve suçlu davranışın kaynağı: Doğaüstü, insanüstü güçler, şeytani güçler
- Güç odakları, ceza adalet sistemini istedikleri gibi yönlendirmekte
- Kanun ve kuralların belirsizliği
- Yargıçların keyfi karar vermesi
- Çok şiddetli ve acımasız cezalar
- İfade alınması aşamasında acımasız işkence
- Suçlar ile orantısız ve keyfi cezalar

18.Yüzyılda Fransa'dan bir örnek: Robert-François Damiens

Klasik Okul (18.yüzyıl)

- İnsan doğasına ilişkin üç temel varsayım:
  - İnsanlar bencildirler ve kendi çıkarlarını düşünür.
  - İnsanlar hedonisttirler yani zevk için yaşarlar. Bu nedenle de acı ve sıkıntılarını azaltmak, zevk ve hazlarını arttırmak isterler.
  - İnsanlar rasyoneldirler, davranışları öncesinde kar-zarar hesabı yaparlar. Davranışlarının sonucunda elde edecekleri kazançlar ile meydana gelebilecek olumsuz sonuçları değerlendirir ve ancak kazançları ağır basarsa o davranışta bulunurlar.

Klasik Okul (18.yüzyıl)

- Suç davranışları da bireylerin özgür iradeleriyle verdikleri rasyonel kararlar neticesinde ve yasalara uyma ya da uymama konusunda davranışlarının sonuçlarını tartıp kar-zarar hesabı yapmaları sonucu ortaya çıkar.
- Suçu önlemenin en etkin yolu: Cezalar yoluyla suçun maliyetini arttırarak suçu rasyonel bir tercih olmaktan çıkarmaktır.
- Cezaların caydırıcı olabilmesi için kesin, çabuk ve suça uygun bir orantılılıkta şiddetli olması gerekir.

M. Cesare Beccaria (1738 – 1794)

- 1764 yılında yayınladığı «Suçlar ve Cezalar Üzerine» eseriyle ceza adalet sistemini yeni baştan inşa edecek devrim niteliğinde fikirler ortaya attı.
- **Kanunlar ve Cezanın Kökeni:** Kanunlar «yalnız ve bağımsız yaşayan insanların toplum halinde bir araya gelmelerini sağlayan koşulların belgeleridir» (Beccaria, 2003:47). «İnsanlar, özgürlüklerinin bir bölümünü, ellerinde kalan kısmından daha güvenli ve daha rahat yararlanmak için feda ettiler. Kamu yararına bağışlanan özgürlükler toplamı bir ulusun egemenliğini belirler ve hükümdar onun koruyucusu ve yasal yöneticisidir» (s.47). Bu korunma ortamını, bireylerin zorla ele geçirmesine karşı engellemek gerekir ve bu da yasaları çiğneyenlere karşı uygulanan cezalar ile mümkündür.

- **Cezalandırma Hakkı:** Cezalandırma hakkını Toplum Sözleşmesi'ne dayandırarak özgün bir ceza kuramı geliştirdi. İnsanlar korunma ihtiyacından dolayı toplu halde yaşayıp özgürlüklerinin bir kısmından vazgeçmek zorunda kaldı. İnsanların, özgürlüklerinden vazgeçtikleri kısım, diğer insanların kendisini korumasına yetecek kadar olan mümkün olan en küçük kısımdır. Bu mümkün olan en küçüklerin toplamı, cezalandırma hakkının temelini oluşturur.

- **Kanunların yorumlanması:** “Suçların cezalarını yalnızca yasalar belirleyebilir ve yasa yapma yetkisi yalnızca toplum sözleşmesi etrafında birleşmiş bütün toplumun temsilcisi olan yasa koyuculardır” (s.50). Yargıçlar, yasa koyucu değildirler, dolayısıyla ceza yasalarını yorumlama yetkisine sahip değildirler; kendi başlarına ve yasaların önceden belirlediği unsurun dışına çıkarak ceza veremez.

- **Yasaların anlaşılabilirliği:** Yasalar yazılı olmalı ve belirsiz olmamalı ki herkes hangi koşullarda suçlu, hangi koşullarda suçsuz olduğunu bilebilsin. Böylece insanlar, yasaların özel çıkarlarının baskısıyla değil, yalnızca genel irade ile değiştirilebileceğini ve bütün ülkede geçerli olduğunu düşünür; yargıçlar da keyfi yasalara göre değil, herkesin anlayabileceği bir yasaya göre davranır.

- **Cezaların miktarı ve de suç ve ceza arasındaki bağıntı:** Suçlar ve cezalar birbirine orantılı olmalıdır. Cezaların gerçek ölçüsü, suçların topluma verdiği zarardır ve kişilerin özelliklerine göre belirlenmezler. Dolayısıyla, suçlar topluma ne kadar zarar veriyorsa onları etkisiz kılan engeller de o kadar güçlü olmalıdır.

- **Cezaların amacı:** Cezaların amacı suçları önlemek, suç işleyen kişiyi caydırarak yeniden suç işlemesini engellemek (özel caydırıcılık) ve toplumda suç işleyenlerin hak ettikleri cezayı aldığı mesajını vererek toplumda benzer suçların işlenmesini (genel caydırıcılık) caydırmasıdır. Dolayısıyla, cezalar öyle belirlenmeli ki suç ve ceza arasındaki adil oran korunarak, suçlunun bedeninde en az tahribatı ve aynı zamanda da insanların belleklerinde en sürekli etkiyi yapsın.

- **Yargılama yöntemi:** Yargılama ve suç kanıtları halka açık olmalı.
- **İşkence:** Sanığın dava süresince, işlenen suçu itiraf ettirmek ve suç ortaklarını ortaya çıkarmak için işkenceye tabii tutulması zalimlikdir. Bir insan, yargının kararından önce suçlu ilan edilemez.
- **Eşitlik ilkesi:** Cezalar, herkese eşit olarak uygulanmalıdır. Ceza, suçlunun duyarlılığına göre değil, topluma karşı yapılan haksızlığa göre belirlenir.

- **Cezanın çabukluğu:** Ceza, ne kadar çabuk uygulanır ve suçu ne kadar çabuk izlerse o kadar yararlı ve adil olur. Çünkü, ceza ve suç, zaman olarak birbirine ne kadar yakınlaşırsa bu kavramların insanların belleğindeki çağrışımı o kadar etkili ve sürekli olur. Dolayısıyla insanlar bu iki olgudan birini neden, diğerini de kesin ve gerekli sonuçmuş gibi düşünür. Eğer ceza gecikirse, bu iki kavram birbirinden ayrılır ve cezalar caydırıcılık özelliklerini kaybedebilir.

- **Cezaların kesinliği ve Őiddeti:** Suçları önlemenin en etkili yollarından biri, cezaların sertliğinden ziyade suçlara denk olmaları ve açık ve kesin nitelikte olmalarıdır. Bir cezanın kesinliği, bu ceza ılımlı bile olsa, acımasız ama kesin olmayan bir cezanın korkusundan daha fazla etki yapacaktır. Ayrıca bir cezanın istenilen etkiyi yapabilmesi için o suçun işlenmesiyle birlikte ortaya çıkan faydayı aşması yeterlidir. Bunları aşan bütün cezalar gereksizdir ve zulümdür.

- **Ölüm cezası:** Yasalar, her insanın özgürlüğünden bağışlamış olduğu küçük bölümlerin toplamıdır. Öyleyse kimse diğer insanlara kendisini öldürme hakkını vermez. Yani ölüm cezası bir hak değildir. Ayrıca gerekli ve yararlı da değildir. Bir cezanın adil olması için şiddetinin suç işlemeyi engelleyecek dereceden daha fazla olmamalıdır.

Jeremy Bentham (1748 - 1832)

- Faydacılık (utilitarianism) yaklaşımının kurucusudur.
- Fayda ilkesi: İnsan haz ve ıstırabın etkisinde yaşar. Bütün düşüncelerimiz ve davranışlarımızı ona göre belirleriz.
- Bu nedenle, insanın ahlaksallığını “haz” ve “acı”yı kullanarak yeniden inşa etme fikrini ortaya atmıştır.
- Ona göre, haz ve acı yasa koyucunun kullanabileceği tek araçtır. O nedenle hazzın ve acının değerini iyi belirlemeli.

Jeremy Bentham (1748 – 1832)

- **Hedonistik hesaplama:** İnsanlar, eylemleri sonucunda elde edecekleri faydalar ile görmeleri muhtemel cezaları ve alacakları riskleri değerlendirip faydanın zarardan ağır basması durumunda suç işlerler. Cezanın ağır basması durumunda ise suç işlemekten vazgeçerler. Dolayısıyla cezalar, suçun getireceği fayda ve hazdan daha baskın hale getirilirse suç önlenir.
- Cezalandırma konusunda da faydacı bir bakış açısı getirir.
- İdam cezaları yerine suçluları hapsedmenin daha makul ve insancıl bir cezalandırma yöntemi olduğunu savunur.

Neo-klasik Okul (1970 – 1980)

- Bu dönemde Klasik Okul düşünceleri yeniden ortaya çıkmıştır.
- **Klasik Okul'dan ayrıldığı temel nokta:** Neo-Klasik görüşe göre de insanlar özgür iradeleriyle suç eyleminde bulunurlar; fakat bu iradeyi sınırlandıran ve etkileyen bir takım kişisel ve durumsal etkenler (yaş küçüklüğü, haksız tahrik gibi) vardır. Bu durumlarda kişi, Klasik okulun öngördüğü gibi ideal bir özgür iradeye ve rasyonel tercih kapasitesine sahip değildir.

Klasik Okulun Güçlü Yönleri (I)

- İnsan iradesinin rolü vurgulanmış ve suç rasyonel bir davranış olarak ele alınmıştır.
- İnsana onurlu bir varlık olarak yaklaşılmış ve hiçbir fark gözetilmeksizin herkesin temel haklara sahip olduğu anlayışı uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda kimsenin bir suçu kabul etmesi için zorlanamayacağı ve işkenceye maruz bırakılamayacağı savunulmuştur.
- Cezaların insancıl olması, intikam alma hisleriyle sırf bireyi cezalandırma amacı gütmekten yalnızca suçun önlenmesi ve bireyin ve toplumun suçtan caydırılması amacı taşıması fikri savunuldu.

Klasik Okulun Güçlü Yönleri (II)

- Suçu ispat edilene kadar herkesin masum olduğu, kanunsuz suç, suçsuz da cezanın mümkün olmayacağı ortaya koyulmuştur.
- Ayrıca herkesin kendisine yapılan suç isnadını bilmesi gerektiği prensip olarak kabul edilmiş ve suç isnadının bilinmediği gizli ithamlar ve gizli duruşmalar reddedilmiştir.
- Kanun önünde herkesin eşit muamele görmesi gerektiği fikri, devlet otoritesinin ve yargının bireyler üzerinde keyfi yaptırımlarda bulunmaması fikri savunulmuştur.

Klasik Okulun Güçlü Yönleri (III)

- Yararcılık (daha çok insana daha fazla yarar), insan hakları, adil yargılama, şahitliğe ve kanıtlara ilişkin kurallar, süreli belirli cezalar ve caydırıcılık gibi kavramlar bu dönemde ortaya atılmıştır.
- Bu dönemde yapılmış olan Fransız ve Amerikan anayasaları ve Amerikan bağımsızlık bildirgesi bu hareketin etkilerini taşımaktadır.
- Klasik Kriminolojinin etkilerine günümüz Ceza Hukuklarında da rastlanmaktadır (cezaların suç oluşturan eylem ile orantılı olması, failin kusurluluğunun cezalandırma için aranması gibi ilkeler günümüz ceza kanunlarındaki etkilerdir.

Klasik Okulun Zayıf Yönleri

- Klasik okul, suçun yasal tanımını yapmaya çalışmış ama suçlu davranışla ilgilenmemiştir. Suçlu davranışa ilişkin bir teori geliştirmemiştir.
- Suçun oluşum sürecinde bireysel tercih ve kararların rolü olduğundan fazla önemli bulunmuş, suça etki eden biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin etkileri göz ardı edilmiştir.
- Ortaya atılan “ideal” rasyonellik gerçekte sınırlıdır. Bu nedenle suçu önlemeye ve azaltmaya yönelik getirilen çözüm önerilerinin güvenilirliği ve ne derece işe yarar oldukları şüphelidir.